

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Анилович В.Я., Карпов В.Г. Обеспечение надежности сельскохозяйственной техники. – К.: Техника, 1989. – 125с.
2. Гмошинский В.Г. Инженерное прогнозирование.–М.: Энергоиздат, 1982. – 207с.
3. Комплексная система технического обслуживания и ремонта машин в сельском хозяйстве.–М.:ГОСНИТИ, 1985.–142с.
4. Пасечников Н.С. Научные основы технического обслуживания машин в сельском хозяйстве.–М.: Колос, 1983.–302с.
5. Экономика и организация ремонтно-обслуживающего производства АПК. / Под ред. С.С. Черепанова.–М.:Агропромиздат, 1987.–176с.

УДК 336.767

ПОДАТКОВІ МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ: УРОКИ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Д.І.ОЛІЙНИК – к.е.н., докторант інституту економіки, управління і господарського права, м.Київ

Розвиток України в умовах трансформації економіки від державно-регульованої до ринкової характеризується виникненням та поглибленням системної соціально-економічної кризи. Продовжується спад виробництва, зросли кредиторська і дебіторська заборгованість підприємств, різко зменшились грошові обігові кошти суб'єктів підприємницької діяльності, монетизація економіки. Подолання негативних кризових явищ перехідного періоду пов'язане, перш за все, із необхідністю зміни пріоритетів держави від політики її практичного невтручання в управління економікою до політики активного регулювання економічних процесів на сучасному етапі, поступових трансформаційних змін.

Економічні реформи, спрямовані на перехід до ринкової економіки, супроводжуються глобальними деструкційно-руйнівними процесами, які пронизують усі сфери суспільно-економічних відносин.

Проблеми негативного платіжного дефіциту Державного бюджету України є надзвичайно гострими. Відомо, що є два джерела покриття дефіциту бюджету: внутрішнє (яке передбачає стягнення податків та зборів на території України) і зовнішнє (кредити МВФ та Світового банку). Для нашої держави, незважаючи на намагання уряду активізувати останнє, більш актуальною вважаємо активізацію внутрішнього джерела поповнення бюджетів усіх рівнів. Стан фінансування, у свою чергу, залежить від наповненості бюджетів, їх розподілу та ефективного використання.

Важливим засобом державного регулювання розвитку економіки в умовах формування ринкових відносин є податки. Реалізація цієї функції здійснюється нею через податкову політику, яка полягає у визначенні стратегічних напрямів розвитку податкової системи, її

структури, елементів цієї структури, пріоритету реалізації тієї чи іншої функції податків у конкретний період функціонування господарства. Практичним проявом і реалізацією податкової політики є податкова система.

Історично склалося так, що формування оподаткування в Україні відбувалось без необхідного наукового обґрунтування, що призвело до виникнення багатьох проблем, вирішення яких здійснюється методом спроб і помилок, а результатом якого такого становлення і розвитку є значне зниження ефективності роботи податкової системи і пригнічення вітчизняного товаровиробника.

Нині діюча податкова система, в основу формування якої було покладено класичну схему оподаткування, некритичне перенесення зразка податкової системи країн з розвиненими ринковими відносинами, знаходяться в критичному стані.

Недосконалі і одночасно складні механізми оподаткування поряд з іншими причинами сприяли приховуванню прибутку з метою несплати податків, формуванню “тіньового” сектора економіки, а також зниженню податкових надходжень до бюджету, зростанню недоїмки.

У цілому існуюча система оподаткування носить деструкційний характер щодо функціонування фінансово-господарських механізмів. Загалом фінансово-господарські механізми зводяться до формування, розподілу і використання прибутку. У зв'язку з цим податкові механізми повинні включатися у фінансово-господарську діяльність, але на практиці вони її блокують.

Реальне осмислення фіскальної природи податків дозволяє переоцінити деякі принципові підходи до реформування системи оподаткування. Так, одна із специфічних рис України – значна питома вага держави в економіці. Тому не можна вести мову про міру податкового навантаження на економіку, не визначившись із соціально-економічною роллю держави, без урахування структури державних видатків. Обравши шлях, за яким економічне зростання значною мірою забезпечуватиме держава, та беручи до уваги, що сьогодні і в найближчій перспективі кошти, крім державних, на інвестиції та необхідне споживання відсутні, потрібно враховувати, що такі кошти (відкинувши емісійний варіант) можуть дати податки.

Подолання кризи в інвестиційній сфері - одна з найважливіших для сучасної української економіки проблем, вирішення якої може бути достатньо швидким і конструктивним, якщо орієнтуватися на світовий досвід. Приклад цього - вся повоєнна економічна історія головних індустріальних країн і, в першу чергу, США, Німеччини, Японії, Франції та Великобританії, що змогли знайти внутрішні резерви самофінансування.

У системі заходів державного регулювання економіки в сучасних умовах для більшості країн світу і, насамперед, для розвинених

держав інвестиційна політика є об'єктом особливої турботи та найпильнішої уваги. Обсяг інвестицій розглядається як один із найважливіших показників благополуччя економіки, а коливання інвестиційних вкладень - як індикатор змін сукупного попиту й у перспективі - обсягу національного виробництва та зайнятості населення. У рамках податкової і кредитної політики традиційно формується система економічних методів стимулювання інвестицій у виробництво та науково-технічні дослідження.

Повоєнні десятиліття в розвитку теорії і практики державного регулювання провідних західних країн - це період формування податкових і кредитних важелів, що стали згодом традиційними, важелів, що сприяють розширенню інвестицій у виробництво й науково-технічні дослідження.

Особливо цікавий у цьому плані аналіз податкових реформ 80-х – початку 90-х років у США, Великобританії, ФРН, Швеції та ряді інших країн Заходу.

У 50-70-ті роки в податковій теорії і практиці активно формувалась система пільг і привілеїв, спрямованих на стимулювання приватного капіталу до найширшого здійснення інвестицій у виробництво і науково-дослідну діяльність. У першу чергу ці пільги стосувалися податку на прибуток корпорацій.

Основні елементи системи пільг, що застосовуються при стягненні корпоративного податку в усіх країнах, дуже схожі. Це:

- прискорена амортизація машин і устаткування;
- інвестиційний податковий кредит;
- стимулювання зростання капіталовкладень у науку;
- пільги для новостворених акціонерних товариств;
- стимулювання експорту;
- виключення з оподаткованого податком прибутку корпорацій тієї його частини, яка розподіляється на дивіденди;
- звільнення від оподаткування частини прибутку, що виділяється на фінансування наукових, резервних, добродійних та інших фондів.

Заслугує на увагу система прискореної амортизації, що стала одним з найбільш дієвих інструментів державного регулювання темпів обігу основного капіталу, рівня капіталізації доходів, розподілу інвестицій за сферами суспільного виробництва та галузями.

Суть її полягає у використанні підвищених коефіцієнтів амортизації залежно від термінів дії устаткування і, як правило, призводить до розмежування між податковою та економічною амортизацією і відповідним зменшенням розміру прибутку, що оподатковується. У багатьох західних країнах - можливість розбіжності економічної і податкової амортизації закріплена законодавчо.

Проблеми оподаткування приватних фірм посіли центральне місце в комплексі податкових реформ, що відбулися в усіх розвинених

країнах світу в 80-ті роки. До принципів питань прибуткового оподаткування компаній майже в усіх країнах спостерігався єдиний концептуальний підхід, що виявився в переорієнтації форм і методів державного стимулювання інвестицій.

У попередні повоєнні десятиліття поступове введення в податкову практику численних пільг при оподаткуванні корпорацій призвело до того, що вони стали джерелом серйозних диспропорцій у сфері оподаткування.

Здійснення своїх інвестиційних проектів компанії нерідко почали пов'язувати не зі стратегічними завданнями розширення і модернізації виробництва, а з можливістю одержання додаткових податкових пільг. Усе більше порушувався один з основних принципів ефективного оподаткування - принцип нейтральності впливу податків на рішення суб'єктів підприємницької діяльності.

Пільгове ставлення до певних секторів економіки створювало враження нерівності, підривало психологічний настрій платників податків і створювало передумови до зловживань та приховування прибутків від оподаткування.

Крім того, новий етап науково-технічної революції вимагав захоплення контактів підприємців і переорієнтації інвестиційних процесів на міжгалузевий, міжрегіональний та міжнародний рівні.

Виникла необхідність стимулювання нових організаційних форм приватного бізнесу, спроможних швидко здійснювати й реалізувати новітні технічні і технологічні розробки – енергозберігаючі та екологічно безпечні. А це було неможливо в умовах досить жорсткого податкового регулювання, орієнтованого на обмежену кількість пріоритетних інвестиційних напрямів.

Основою податкових реформ кінця 80-х початку 90-их років у питаннях прибуткового оподаткування компаній стала реалізація курсу на лібералізацію фіскальної політики і непрямі форми державного податкового регулювання інвестиційної та науково-дослідної діяльності. У ході реформування системи оподаткування компаній були послідовно скорочені різноманітні податкові пільги на фоні розширення податкової бази і зниження ставок корпоративного податку.

На думку західних економістів, зниження частки корпоративного податку в дохідній структурі бюджету характеризувало прогресивність податкової політики в цілому, тому що збільшувало можливості інвестування, а обсяги інвестування істотно впливали на сукупний попит і були реальним джерелом, спроможним збільшити обсяги національного виробництва та зайнятість населення.

Реформи 80-их років характеризуються скасуванням ряду податкових пільг на нові інвестиції, скороченням, а потім і скасуванням інвестиційного податкового кредиту, зменшенням податкових знижок на здійснення науково-дослідних робіт, обмеженням умов, що дозволяють штучно завищувати розміри амортизаційних відрахувань.

У той же час, надаючи виробникам більше прав на виконання своїх прибутків, державні структури не відмовлялися від використання корпоративного податку як інструменту регулювання економіки і стимулювання інвестиційних процесів. Паралельно зі скасуванням або скороченням цілого комплексу «застарілих» інвестиційних пільг з'явилися нові, що були зорієнтовані на розвиток національних виробництв і створення сприятливих умов для структурної перебудови економіки.

У сучасних податкових системах розвинених країн діють:

- податкові знижки на інвестиції;
- повернення корпораціям податків, раніше сплачених державі;
- податкові пільги покупцям нових випусків акцій компаній.

Широко практикуються:

- прискорена амортизація устаткування;
- списання витрат на розвідку та устаткування місць видобутку в гірничодобувній і нафтогазовій промисловості;
- відрахування з прибутку, що оподатковується, витрат на науково-дослідні розробки тощо.

Податкові пільги стають настільки різноманітними і значними, що в Канаді, наприклад, офіційні органи стали розглядати їх не як виняток, а як специфічні податкові витрати.

У нашій країні податкова політика не має самостійного значення, оскільки є складовою фіскальної або бюджетно-податкової політики. Це означає, що податки як інструмент впливу на економіку можуть використовуватись лише системно, у поєднанні з іншими методами: бюджетними (збільшення або зменшення видатків бюджету), монетарними, грошово-кредитними, регулюванням платіжного балансу, структурної політики. У зв'язку з цим не варто переоцінювати значення політики оподаткування для стимулювання економічного зростання.

Головним завданням у реформуванні податкової політики повинна стати переорієнтація податкової системи із суто фіскальних цілей на стимулювання економічного зростання.

З удосконаленням податкової системи в Україні зростає значення податкових пільг як інструменту державного регулювання економіки та її вплив на розвиток соціально-економічних процесів. Податкові пільги є однією з актуальних проблем, яка найчастіше обговорюється в державі.

Більшість вчених, характеризуючи податкові пільги як економічну категорію, зосереджують увагу на виконанні регулюючої, стимулюючої, стримуючої функції податку. Податкові пільги розглядаються як засіб регулювання соціально-економічних процесів в Україні, забезпечення стабільного економічного зростання.

Податкові пільги – за законодавчо закріплений перелік умов, за наявності яких платник податку зменшує податкові зобов'язання.

Згідно з діючою системою оподаткування, податкові пільги можуть існувати у вигляді неоподаткованого мінімуму об'єкта податку; звільнення від сплати податків окремих осіб і категорій платників; зниження податкових ставок; відрахування від податкового окладу; цільової підсумкової пільги, у т.ч. податкові кредити, амортизаційні пільги, створення вільних економічних зон тощо.

Податкові пільги тісно пов'язані з формуванням бюджетів усіх рівнів.

Надання податкових пільг не лише знижує надходження до бюджету, а й призводить до значних втрат. У науковій літературі вживається термін "податкові видатки", які відображають суми податкових пільг, що вилучаються з податкових доходів держави. При складанні бюджету передбачаються суми для надання податкових кредитів, застосування зниження податкового зобов'язання.

Податкові пільги впливають на економічні процеси в Україні. Це один з елементів податкової пільги держави. Використовуючи податкові пільги, держава регулює певні економічні процеси. В умовах ринкових відносин пільги є необхідною передумовою для активного використання всіх податкових інструментів з метою стимулювання розвитку виробництва, інвестиційної та інноваційної діяльності, сприяють виконанню загальнодержавних програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андрійчук В. Теоретико-методологічні аспекти економічної політики в умовах глобалізації / Вплив глобалізації на формування та розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України. Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції УАЗТ. – К. – 2002.
2. Андрущенко В.Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті: теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів. – Львів.: Каменярь. – 2000.
3. Китайський інвестиційний рекорд// Урядовий кур'єр. - №15. –25 січня 2003 р.
4. Налоговый кодекс главбуха.- К. Универсал – Бизнес. –2002. – С.160,419.
5. Соколов А. Теория налогов. – М. – 1928. – С. 66.